

Zgornja Vipavska dolina kot obetavna turistična destinacija: Priložnosti in izzivi v turizmu ter vplivi podnebnih sprememb

Tisa Princes Ledinek

Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta; Ljubljana, Slovenija
tp25814@student.uni-lj.si

Izvleček

Vipavska dolina predstavlja prostor z visokim potencialom za razvoj v ekskluzivno turistično destinacijo, pri čemer naravne danosti in krajinske posebnosti šele v zadnjem obdobju pridobivajo ustrezno pozornost. Trenutno se nahaja v zgodnji fazi turističnega razvoja, vendar pa usmeritev v bolj trajnostni in zeleni turizem prinaša tako izzive kot tudi številne priložnosti. V obdobju zadnjih desetih let so v okolišu Vipavske doline opazne spremembe, kar gre pripisati povečani turistični dejavnosti in vplivom podnebnih sprememb: Zgornja Vipavska dolina se je iz vizualno manj privlačne turistične destinacije preoblikovala v sofisticirano in privlačno stičišče vinogradništva, kulinarike in športnih aktivnosti. Ta začetna faza turističnega razvoja je ključna: Zgornja Vipavska dolina se lahko razvije v vrhunsko turistično središče ali pa ostane v zgodnjih in neuresničenih fazah turističnega razvoja.

Ključne besede

Zgornja Vipavska dolina, turizem v razvoju, vinogradništvo, vinarstvo, podnebne spremembe

Prejeto
20. 6. 2025

Pregledano
13. 9. 2025

Sprejeto
14. 9. 2025

Objavljeno
10. 2. 2026

Upper Vipava Valley as a promising tourist destination: Opportunities and challenges in tourism and the impacts of climate change

Tisa Princes Ledinek

University of Ljubljani, Faculty of Law, Ljubljana, Slovenia

tp25814@student.uni-lj.si

Abstract

The Upper Vipava Valley holds exceptional potential to develop into an exclusive tourist destination, thanks to its natural assets, which are only now beginning to be fully recognised. Currently in the early stages of tourism development, the region is shifting towards more sustainable and eco-friendly practices, bringing both challenges and numerous opportunities. Over the past decade, the area has undergone noticeable changes, driven by increased tourism activity and the effects of climate change. The Upper Vipava Valley has evolved from a visually less attractive destination into a sophisticated and appealing nexus of viticulture, gastronomy and outdoor recreation. This initial phase of tourist development is critical: the Upper Vipava Valley can either advance to a high-end tourist centre or remain in the limited and unrealised stages of its tourism potential.

Keywords

Upper Vipava Valley, emerging tourism, viticulture, winemaking, climate change

Submitted
20. 6. 2025

Revised
13. 9. 2025

Accepted
14. 9. 2025

Published
10. 2. 2026

1 Uvod

Vipavska dolina se vse bolj uveljavlja kot privlačen vinorodni okoliš z jasno prepoznavnostjo na področju vinskega turizma. Prelomno leto za regijo je bilo 2018, ko jo je ugledna revija *Lonely Planet* uvrstila med najboljše evropske turistične destinacije (*Travel Slovenia*, 2018). Ta mednarodna pozornost je prispevala k povečanju zanimanja domačih in tujih obiskovalcev, med katerimi mnogi dolino obiščejo prav zaradi njene bogate vinske ponudbe, lokalne kulinarike in njenih naravnih danosti.

V zadnjem desetletju je naraščajoči turistični obisk povzročil opazne spremembe tako v urbanem kot naravnem prostoru: gradnja turistične infrastrukture je preoblikovala podobo in funkcijo naselij, medtem ko so podnebne spremembe vplivale zlasti na vinorodne površine. Zgornja Vipavska dolina, ki obsega občini Vipava in Ajdovščina, je bila v preteklosti predmet številnih naravnogeografskih raziskav, osredotočenih predvsem na geološke, klimatske in hidrološke značilnosti regije ter spremembe v rabi tal zaradi komasacij in melioracij. Vendar pa poglobljenih raziskav o razvoju turizma na tem območju primanjkuje, zlasti v primerjavi s pogostejše obravnavano Spodnjo Vipavsko dolino in Goriškimi brdi. Leta 2016 sta obe občini objavili Strategijo razvoja turizma Vipavske doline 2016–2030 (*Strategija*, 2016), ki velja za temeljni razvojni dokument v regiji. Od takrat naprej ni bilo objavljenih obsežnejših znanstvenih študij, ki bi analizirale uspešnost strategije ali ocenile dinamiko turističnega razvoja v kontekstu podnebnih sprememb.

Vinogradništvo predstavlja ključno kmetijsko dejavnost v regiji, vendar jo podnebne spremembe močno ogrožajo. Cvejić in sodelavci (2017) opozarjajo, da je Vipavska dolina zaradi svoje izpostavljenosti in nizke prilagoditvene sposobnosti posebej ranljiva. Regionalna analiza (Klančnik et al., 2017) navaja, da je bila implementirana zgolj tretjina izmed 160 identificiranih ukrepov za prilagajanje podnebnim spremembam, kar doprinaša k nizki oceni sposobnosti prilagajanja novodobnim podnebnim izzivom. Med ključnimi prilagoditvenimi strategijami v SPPS (Strategija prilagajanja podnebnim spremembam) je poudarjen razvoj t. i. zelenega turizma kot primera dobre prakse prehoda v bolj trajnostno naravnane modele gospodarjenja (Cvejić et al., 2017).

Kljub temu pa je doslej le malo raziskav sistematično obravnavalo interdisciplinarni preplet treh ključnih dejavnikov: podnebnih sprememb, vinogradništva in turizma. Slednji je v regiji posredno odvisen od vinarske dejavnosti, ta pa temelji na stabilnih podnebnih razmerah. Zato je eden osrednjih ciljev te raziskave ovrednotiti izzive, ki jih za razvoj regije predstavljajo podnebne spremembe, ter preučiti obstoječe pristope prilagajanja, ki jih uvajajo lokalni vinogradniki za ohranjanje konkurenčnosti in trajnostnosti. Raziskava si

prizadeva preučiti vlogo turizma v Zgornji Vipavski dolini z analizo trenutnih razmer in prepoznavanjem priložnosti za nadaljnjo rast tega sektorja. Poleg tega si delo s spodbujanjem sodelovanja z lokalno skupnostjo prizadeva razkriti dodano vrednost, ki jo regija ponuja širšemu svetu. Namen raziskave je torej odgovoriti na raziskovalno vprašanje *V kolikšni meri razvoj vinskega turizma v Zgornji Vipavski dolini prispeva k uresničitvi njenega potenciala kot obetavne turistične destinacije in kako nanjo vplivajo podnebne spremembe?* in presoditi soodvisnost ene gospodarske panoge z drugo.

V literaturi se pojavljajo izrazi vinski turizem, vinogradniški turizem in vinarski turizem. V prispevku je uporabljen izraz vinski turizem, saj se zdi najustrežnejši za označevanje širokega nabora turističnih dejavnosti, ki vključujejo vino kot končni produkt, vinske degustacije in obiske vinskih kleti, ki so pri tem skoraj neizogibni

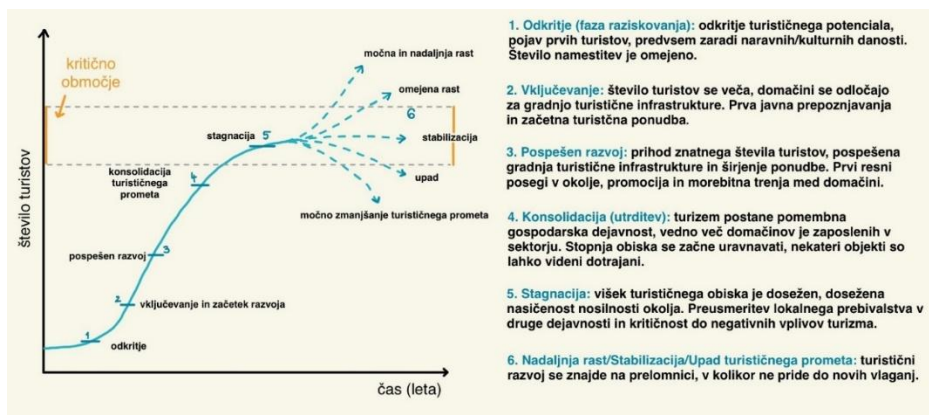
2 Metodologija

Z namenom raziskati in preučiti turistično sliko ter zajeti percepcijo turizma kot samostojno gospodarsko panogo v Zgornji Vipavski dolini so bili primarni podatki pridobljeni neposredno od ključnih lokalnih deležnikov, tj. zaposlenih v turistično informacijskih centrih (TIC) Ajdovščina in Vipava ter petih vinogradnikov, vinarjev in ponudnikov turističnih storitev. S tem namenom sta bila oblikovana dva ločena strukturirana vprašalnika odprtega tipa. Tovrsten pristop intervjuvanja se je izkazal za učinkovitega, saj vsak posameznik v interesni skupini podnebne spremembe in njihove posledice doživlja na svoj način, TIC Vipava in TIC Ajdovščina pa turistične trende dojemata različno. Čeprav so bili odgovori subjektivni, se je ta metoda izkazala za najbolj ustrezno pri zajemanju raznolikih lokalnih perspektiv, kar je omogočilo temeljito socio-ekonomsko in družbeno-geografsko analizo.

Poleg intervjuja so bili iz virov TIC Ajdovščina in TIC Vipava zbrani podatki o prihodu domačih in tujih gostov v občini Vipava za leta 2020, 2021, 2022 in 2023 ter v občini Ajdovščina za leta 2021, 2022 in 2023. Za določitev trenda turističnega obiska so bili zbrani podatki o številu turističnih prihodov v občinah Vipava in Ajdovščina po letih, in sicer za leto 2010, 2015 ter med 2018 in 2023. Za isto časovno obdobje so bili zbrani tudi podatki o številu nastanitvenih obratov in stalnih ležišč v občini Vipava. Zbrani podatki so bili obdelani v programu Microsoft Excel in so predstavljeni v posameznih grafikonih. Spremembo v rabi tal in rast turistične infrastrukture je bilo možno prepoznati po terenskem opazovanju na področju kraja Vipava v primerjavi s preteklimi leti. Promocijsko gradivo in spletna prisotnost turističnih akterjev je bila raziskana preko uradnih spletnih strani in družbenih omrežij, kar je omogočilo vpogled v digitalno vključenost lokalnih ponudnikov in njihova prizadevanja za aktivnost na sodobnih spletnih platformah ter poskusih apliciranja sodobnih turističnih smernic na področju Zgornje Vipavske doline.

Zbrane ugotovitve so bile v nadaljevanju predstavljene in nadgrajene s pomočjo obstoječe SWOT analize, objavljene v Strategiji razvoja turizma Vipavske doline 2016–2030 (*Strategija*, 2016). Na podlagi pridobljenega materiala je sledila umestitev regije v primerno fazo turističnega razvoja v Butlerjevem modelu turističnega razvoja. Slednji spada med uveljavljene opisne modele, saj predstavlja splošno teoretično evolucijo turističnega območja, turistični razvoj pa je po svoji naravi proces sprememb in ga je mogoče razlagati na različne načine. Model predvideva, da vsaka turistična destinacija prehaja skozi predvidljiv življenjski cikel, ki vključuje šest različnih faz, prikazanih na sliki 1 (Horvat, 2000).

Za celovito razumevanje dejavnikov, ki vplivajo na uspešno rast in razvoj vinogradov v regiji, je bilo opravljeno terensko opazovanje, izvedeno v sodelovanju z lokalnim vinogradnikom. Vključevalo je pedološko opazovanje na izbranem profilu prsti, ogled in dokumentiranje posledic ekstremnih vremenskih pojavov na vinskih trtah ter zajem fotografij. Za konkretnjšo prostorsko predstavo o razgibanosti reliefa in umeščenosti vinogradov je bil v računalniškem programu Microsoft Excel načrtovan reliefni presek Zgornje Vipavske doline na območju med Taborom na Erzeltu in Škavnico, ki poteka čez center Vipave. Skupaj z meteorološkimi podatki Agencije Republike Slovenije za okolje (ARSO), zabeleženimi v zadnjem desetletju (2014–2024), je bil izdelan klimogram skupaj z dvema grafikonoma, ki prikazujeta povprečne vrednosti najvišjih poletnih temperatur in količino poletnih padavin.

Slika 1: Butlerjev model turističnega razvoja in obrazložitev posameznih razvojnih faz.

Vir: Povzeto in prirejeno po Buh (2009) in Horvat (2000).

Z ugotovitvami iz terenskega in meteorološkega dela so bili povezani tudi odgovori iz intervjujev z lokalnimi deležniki, kar je omogočilo celovito presojo vpliva podnebnih sprememb na vinogradništvo v regiji ter imenovanje najpogostejše opaženih težav in prilagoditvenih strategij.

3 Rezultati

3.1 Geografski okvir in prostorska umestitev

Vipavska dolina je ozka dolina reke Vipave in leži v jugozahodnem delu Slovenije, na prehodu iz osrednje Slovenije v Furlansko nižino. To flišno regijo z jugovzhoda proti severozahodu obdajajo Nanos, Hrušica in Trnovski gozd, medtem ko jo Vipavski griči na jugu ločujejo od Krasa (Kladnik, 2013), kot je razvidno na sliki 2.

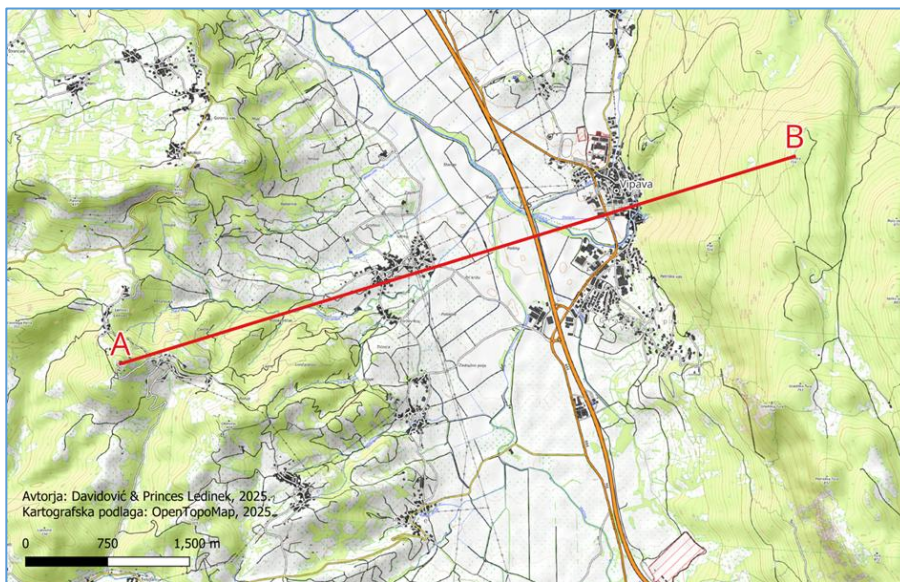
Obravnavano območje Zgornje Vipavske doline, ki se razteza med zgornjim tokom reke Vipave in dolino potoka Močilnik (Fabčič, 2012), vključuje osrednji občini Vipava in Ajdovščina ter obsega skupno površino 352,6 km². Na tem območju živi približno 22.500 prebivalcev, s povprečno gostoto poselitve 205 prebivalcev na kvadratni kilometer. Regijo zaznamuje izrazita geografska raznolikost (Univerza v Novi Gorici, 2024), saj nadmorska višina variira od 60 metrov (meander reke Vipave pri Batujah) do 1.495 metrov (vrh Mali Golak). Ta reliefna razgibanost predstavlja tako razvojno priložnost kot omejitvev.

Slika 2: Raziskovalno območje.

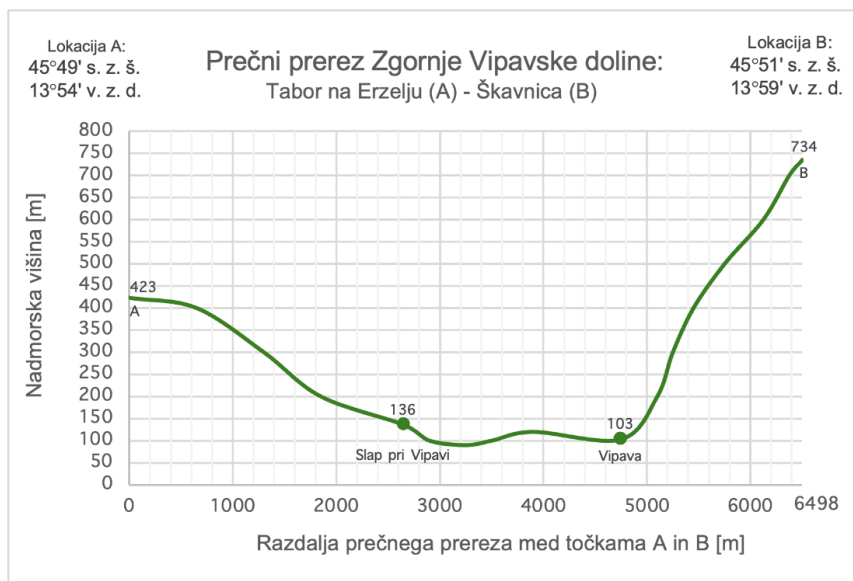
Vir: Davidović in Princes Ledinek, 2025. Podatki: GURS, 2025. Kartografska podlaga: ESRI, 2025.

Za boljšo prostorsko predstavbo območja slika 4 prikazuje prečni prerez dela Zgornje Vipavske doline po transektni črti med Taborom na Erzelju (432 m) in Škavnico (734 m), (točki A in B na sliki 3), ki poteka v smeri sever–severovzhod – jug–jugozahod. Ravninsko dno Zgornje Vipavske doline večinoma prekrivajo travniki in polja, med katerimi postajajo vinogradi in sadovnjaki vse pogostejši. Visoko stopnjo izkoriščenosti kmetijskega prostora je moč pripisati komasacijam in melioracijam, ki so bile izvedene v osemdesetih letih 20. stoletja (Zorn et al., 2008). Ti ukrepi – združevanje parcel in kosov zemljišč v večje agrarne enote in ureditev talnega vodnega režima – so izdatno izboljšali fizikalne, kemične in biološke lastnosti tal ter območju omogočili hitrejši porast kmetijske pridelave (Natek, 1990).

Slika 3: Zgornja Vipavska dolina s transektno črto od točke A (Tabor na Erzelju) in B (Škavnica).

Vir: Davidović in Princes Ledinek, 2025. Kartografska podlaga: OpenTopoMap, 2025.

Slika 4: Prečni prerez Zgornje Vipavske doline od točke A do točke B.

Vir: Avtorica, 2025.

Medtem ko v Spodnji Vipavski dolini prevladuje sadjarstvo, je v Zgornji Vipavski dolini glavna gospodarska dejavnost vinogradništvo. Sčasoma se je vinogradništvo iz dopolnilne kmetijske dejavnosti razvilo v glavni vir dohodka za številne kmetije, ki vedno bolj

prepoznavajo njegov potencial v povezavi s turizmom (Jamšek, 2018). Pomemben naravni dejavnik, ki oblikuje podobo in razvoj območja, je značilna vipavska burja – hladen in sunkovit severovzhodni veter, ki v hladnejših mesecih pogosto dosega hitrosti do 180 km/h in močno vpliva na vsakdanje življenje in kmetijstvo, zlasti zaradi svoje vloge pri uravnavanju rastne sezone. Zaradi svojih mehanskih učinkov vpliva na rast vegetacije; drevesa na izpostavljenih legah namreč rastejo poševno z asimetričnimi krošnjami (slika 5) (Vipavska Dolina, 2024).

Slika 5: Drevesa rastejo poševno zaradi močne burje na izpostavljenem območju v okolici Ajdovščine.

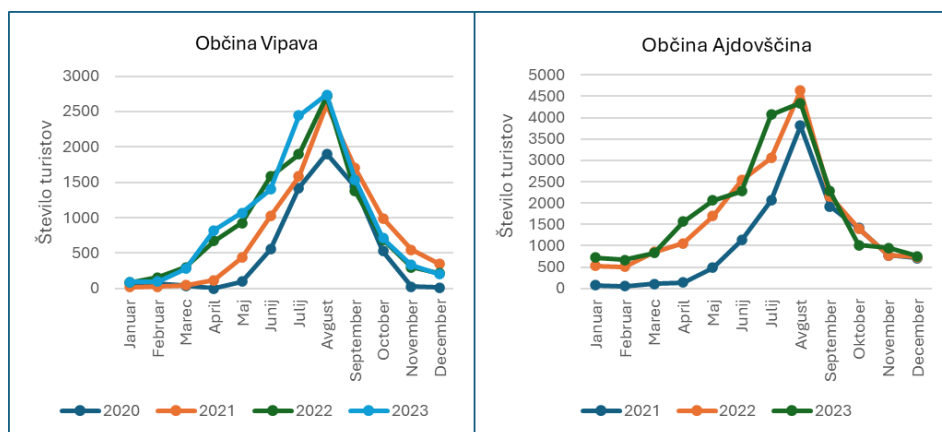
Vir: Avtorica, 2024.

Naslednji ključni dejavnik, ki prispeva k uspešnosti vinogradništva v regiji, je geološka sestava tal. Osnovna kamninska podlaga je fliš, sedimentna kamnina, sestavljena iz plasti laporja, peščenjaka, glinavca in apnenca (Fabčič, 2012). Dno doline pokriva evtrična rjava prst – humozno bogata tla, nastala na aluvialnih nanosih, ki veljajo za kmetijsko najprimernejša. Proti severnemu in južnemu robu dolina prehaja na evtrične rjave prsti na flišu (Gojko in Bratina, 2022), kar ustvarja ugodne pedološke razmere za trajne nasade, zlasti vinsko trto.

3.2 Razvoj turizma v zgornji vipavski dolini

V Zgornji Vipavski dolini turizem v preteklosti ni bil deležen velike pozornosti in je ostal razmeroma neprepoznan kot donosna gospodarska panoga. Razlog za to je predvsem v prvotni tradicionalni usmerjenosti v kmetijstvo ter odsotnosti enotne in dolgoročne strategije razvoja turizma na ravni občin v celotni Vipavski dolini (Jamšek, 2018). V nadaljevanju so poleg orisa turistične destinacije predstavljeni ključni pokazatelji razvoja turistične dejavnosti v zadnjem desetletju.

Statistika TIC Ajdovščina in Vipava (2024) kaže, da je sezonskost turističnega obiska izrazita v poletnih mesecih, pri čemer doseže število obiskov v občinah Vipava in Ajdovščina vrhunec meseca avgusta, kot prikazujeta grafikona na sliki 6.

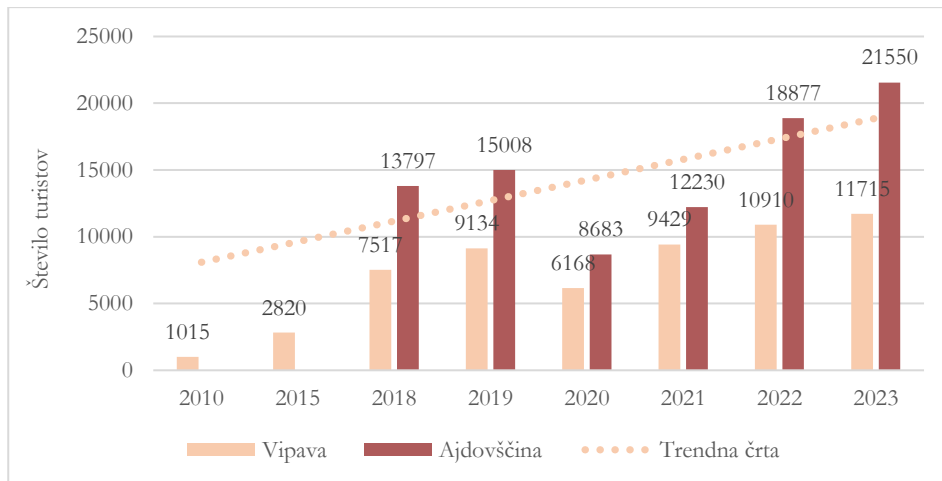
Slika 6: Turistični obisk v občinah Vipava in Ajdovščina.

Vir: TIC Vipava, 2024; TIC Ajdovščina, 2024.

Razvidno je, da se poletna sezona podaljšuje: leta 2023 je bilo največje število turistov v občinah Ajdovščina in Vipava zabeleženo med junijem in avgustom, kar nakazuje na podaljšanje vrhunca sezone. TIC Ajdovščina razkriva številne vzroke za tako širjenje. Sezonskost pripisuje predvsem dejstvu, da večina ljudi potuje v času letnih in poletnih dopustov ter v času ugodnih vremenskih razmer v pozni pomladi in zgodnji jeseni. Poleg tega dogodki, kot so jesenske degustacije prvih vin sezone in uživanje v dejavnostih na prostem, privabljajo predvsem starejše turiste in družine brez šoloobveznih otrok, saj ti regijo raje obiščejo zunaj glavne poletne sezone.

Dodatno razlago za podaljšanje vrhunca sezone v pozno pomlad in zgodnjo jesen v letih 2021 in 2022 ponuja ukrep tedanje slovenske vlade. Zaradi negativnega vpliva pandemije COVID-19 na slovenski turizem je Vlada Republike Slovenije uvedla turistične bone v

vrednosti 200 € na prebivalca (Finančna uprava Republike Slovenije, 2022), s katerimi je želela spodbuditi turizem in okrepiti gospodarstvo z večjo porabo v slovenskih turističnih obratih. Ta pobuda tako pojasnjuje povečano število turistov v tem obdobju.

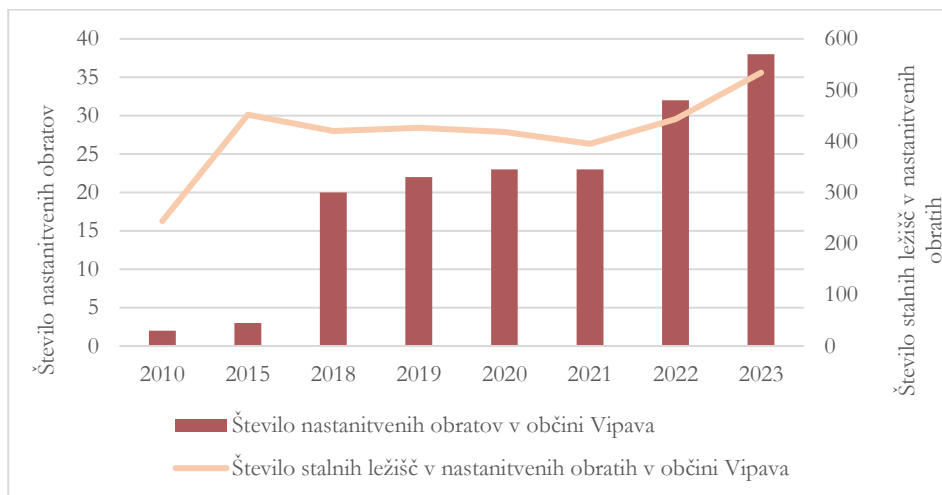
Slika 7: Dolgoročni trend naraščanja turističnega obiska med 2010 in 2023, z opaznim padcem v času pandemije koronavirusa med leti 2020 in 2021. Za občino Ajdovščina za 2010 in 2015 ni podatkov.

Vir: TIC Vipava, 2024; TIC Ajdovščina, 2024.

Po podatkih TIC Vipava je nacionalna sestava turistov precej pestra, kar dokazuje, da je regija privlačna tudi v mednarodnem okolju. Med najbolj pogostimi obiskovalci so Nemci, Francozi in Italijani, v zadnjem obdobju pa se povečuje tudi število gostov iz Nizozemske, Belgije in Češke. TIC navaja, da je vedno več turistov, ki potujejo z avtomodi, posledično pa je zanje značilen krajši čas bivanja na eni lokaciji.

Naslednji ključen dejavnik, ki dodatno povečuje privlačnost regije za turiste, je dostopnost. Vipavska dolina se nahaja približno 60 km od Ljubljane, 40 km od najbližjega mednarodnega letališča v Trstu, slovenska obala pa je oddaljena manj kot uro vožnje (UTVV, 2025).

Vzporedno z naraščajočim številom obiskovalcev je možno beležiti tudi pospešen razvoj turistične infrastrukture. Na sliki 8 je prikazan trend rasti namestitvenih kapacitet v občini Vipava med letoma 2010 in 2023. Ob tem velja opozoriti na kratkotrajen upad stalnih ležišč med letoma 2020 in 2021 zaradi vpliva pandemije. Turistični obisk je v istem obdobju upadel za 32 % v občini Vipava in za 42 % v občini Ajdovščina, v primerjavi z letom 2019, kar potrjuje občutljivost turistične panoge na zunanje dejavnike.

Slika 8: Rast turistične namestitvene infrastrukture v občini Vipava 2010–2023.

Vir: TIC Vipava, 2024.

Kot primer dobre prakse je na sliki 9 prikazan proces prenove Glavnega trga v Vipavi, ki jo je leta 2023 začela izvajati Občina Vipava (Občina Vipava, 2022). Z uvedbo območja za pešce je Glavni trg postal prijaznejši za vse uporabnike, tako za lokalno prebivalstvo kot turiste.

Slika 9: Primer razvojnih faz prenove Glavnega trga v Vipavi: a) prenovljen Glavni trg, b) prostorski načrt za prenovo, c) Glavni trg pred prenovo.

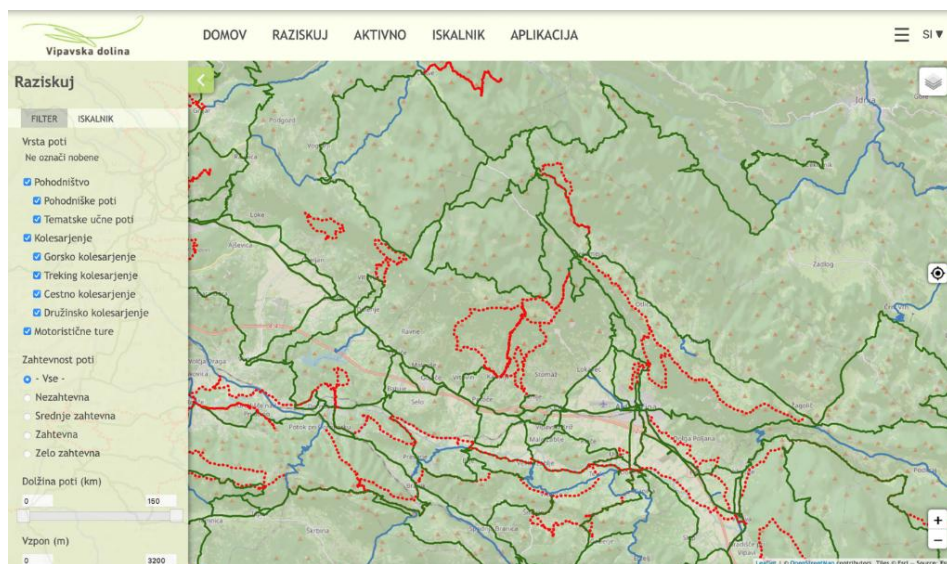
Vir: Vipava - Glavni Trg, 2015; Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije, 2023; Avtorica, 2024.

Pomemben mejnik predstavlja tudi vzpostavitev skupnega turističnega območja pod blagovno znamko *Vipavska dolina*. Leta 2015 sta Občini Vipava in Ajdovščina skupaj z Javnim zavodom za turizem Nova Gorica in Vipavska dolina sprožili pobudo za promocijo regije kot enotne destinacije. Leta 2016 je bila objavljena Strategija razvoja turizma Vipavski doline na območju občin Ajdovščina in Vipava 2016–2030, s *štiriletnim akcijskim planom 2016–2019* (Strategija, 2016). Strategija je bila junija 2023 posodobljena in izboljšana, da bi se prilagodila nepričakovanim posledicam pandemije COVID-19 za turistično panogo (Ros.turist, 2023).

Med osrednje razvojne usmeritve spada vinski turizem, ki je po besedah TIC Ajdovščina opisan kot: *»Vinski turizem bi najbolje opredelili kot obiske domačih in/ali tujih gostov v vinorodnem okolišu. Vključuje dejavnosti, kot so degustacije vin v vinskih kleteh, ogledi turističnih kmetij in vinogradov, obiski vinskih muzejev ter udeležba na vinskih festivalih in ostalih vinskih dogodkih. Te izkušnje obiskovalcem omogočajo, da uživajo v lokalnih vinih in hkrati spoznajo kulturo naše vinske regije.«*

Vinski turizem ni edini razlog za obisk tega območja. Pomemben dopolnili segment predstavlja aktivni turizem. Ta vrsta turizma se osredotoča na dejavnosti na prostem, kot so pohodništvo, treking, gorsko in cestno kolesarjenje, plezanje, padalstvo, jahanje in ribolov – aktivnosti, ki jih Vipavska dolina s svojo edinstveno naravno podobo omogoča. Turisti, ki se odločajo za tovrstne oblike potovanja, sodijo v posebno podskupino obiskovalcev; pogosto izkazujejo visoko stopnjo trajnostne in ekološke ozaveščenosti, zdrav življenjski slog ter iščejo pristna, nekomercialna doživetja, zato dajejo prednost avtentičnim izkušnjam pred klasičnim in masovnim turizmom (Lesjak in Špindler, 2023). Turistični ponudniki v Zgornji Vipavski dolini smatrajo aktivne turiste za poglobitno interesno skupino gostov, zato se želijo s svojo ponudbo čim bolj približati njihovim vrednotam. TIC Vipava se aktivno odziva na ta trend z vključevanjem trajnostnih vsebin na svoji spletni strani pod zavihkom *»Trajnostno«*, podpisom Zelene zaveze slovenskega turizma (E-občina, 2023) ter promocijo publikacije *Zelena Vipava* (Zelena Vipava Kazalniki, 2023).

Z vidika digitalizacije in podpore aktivnemu turizmu velja omeniti razvoj mobilne aplikacije *Vipava Valley Outdoor*, ki uporabnikom omogoča lažje načrtovanje športnih aktivnosti (slika 10).

Slika 10: Spletna aplikacija Vipava Valley Outdoor.

Vir: Goodtrail.si, 2024.

- PREVODI
1. ... Vipavska dolina: "Najboljši v Evropi - Top 10 destinacij" - Revija Lonely Planet
 2. ... UTVV: Ultra Trail Vipavska dolina - poziv k registraciji in udeležbi na tekaškem izzivu
 3. ... Turistični prospekt Vipavska dolina
 4. ... "Vipavska dolina: Vse drugače. Vse leto." - Logotip tržne znamke Vipavska dolina
 5. ... Vinski vlak - Wine Train

Slika 11: Logotipi dogodkov in gastronomskih doživetij v Vipavski dolini, ki ponazarjajo strateška prizadevanja regije za povečanje turistične privlačnosti skozi kombinacijo kulturnih, kulinaričnih in rekreativnih ponudb.

Vir: Avtorica, 2025. Slike: Kamra, 2015; Lonely Planet, 2018; ROD Ajdovščina, 2024; UTVV, 2025.

Tabela 1: SWOT analiza turizma v Zgornji Vipavski dolini – prednosti in slabosti.

Vir: Avtorica, 2025. Podatki: Zavod za turizem Trg Vipava, 2023.

PREDNOSTI

- ugodna lega in podnebje Vipavske doline
- neokrnjena narava in naravne vrednote
- vodovje Vipavske doline, posebej atraktivni so izviri reke Vipave in izvir Hublja
- vinorodni okoliš in avtohtone vinske sorte (pinela, zelen)
- bogata zgodovina in pestra kulturna dediščina
- številna aktivna društva, ki delujejo na podlagi civilnega interesa
- dobra prometna povezava, dostopnost, bližina mednarodnih letališč, mej in svetovno znanih turističnih destinacij (Postojnska jama, Benetke, Trst ...)
- pester nabor športne ponudbe (Kamp Tura, športno letališče in športni center Ajdovščina)
- lokalni pridelki in izdelki
- pestra gastronomska ponudba, tradicionalna kulinarika in osmice
- uveljavljene tradicionalne prireditve (Vipavska trgatev, UTVV – Ultra Trail Vipava Valley ...)
- industrijska dediščina in znana podjetja (Pipistrel, Mlinotest, Vipava 1894, Fructal ...)
- gostoljubnost domačinov, pristnost in avtentičnost
- varnost destinacije

SLABOSTI

- neprepoznavnost območja kot turistične destinacije
- neučinkovita komunikacija in sodelovanje med občinami v Vipavski dolini
- neenotnost krovne organizacije in skupne vizije za razvoj turizma
- nezadostna promocija Vipavske doline kot enotne turistične destinacije
- zanemarljiva promocija občin Vipava in Ajdovščina
- pomanjkljivo urejena turistična infrastruktura in manko prenočitvenih kapacitet
- pomanjkanje turistične tradicije
- pomanjkanje poznavanja turističnega sektorja med domačini in potencialnimi turističnimi ponudniki
- neustrezna strokovna usposobljenost delavcev v turizmu
- sezonskost turističnega obiska in kratek čas bivanja
- pomanjkanje podjetniške iniciative za vlaganje in splošnih vlaganj v razvoj turizma
- delo v turizmu domačinom pogosto predstavljeno kot garaško, nedobičkonosno in nekonkurenčno
- nepovezana in skromna ponudba ter neustrezni odpiralni časi turističnih akterjev

TIC Vipava poudarja, da kulinarčna doživetja vzajemno dopolnjujejo aktivni turizem. Zgornja Vipavska dolina ima pestro lokalno gastronomsko ponudbo, v kateri delujejo številne priznane restavracije, kot sta Gostilna pri Lojzetu v dvorcu Zemono ali pa Gostilna Podfarovž v središču Vipave. Uspešna kombinacija športa in kulinarike je še posebej izrazita na dogodkih, kot so Odprti hrami, Okusi Vipavske, Bike & Taste, Hike & Wine, Vinski vlak, Winestronaut ter mednarodni Ultratrail Vipavska dolina (UTVV), ki pritegnejo tako športne kot vinske in kulinarčne navdušence. Tovrstni poskusi, podprti s strateškim trženjem (slika 11), pripomorejo k preoblikovanju Vipavske doline v dinamično in privlačno turistično destinacijo.

Tabela 2: SWOT analiza turizma v Zgornji Vipavski dolini – priložnosti in grožnje.

Vir: Avtorica, 2025. Podatki: Zavod za turizem Trg Vipava, 2023.

PRILOŽNOSTI
• označena in uveljavljena vinska cesta • prepoznavanje možnosti za vpeljevanje sodobnih turističnih smernic za prepoznavanje uspešnih praks in njihovo nadaljevanje • angažiranost mladih za delo v turističnem sektorju in dobro znanje tujih jezikov • sodelovanje občin Vipavske doline pri vzpostavljanju kolektivne tržne znamke • avtentičnost okolja in butičnost destinacije • obnova in spremenjena namenskost že obstoječih objektov kulturne dediščine in ureditev infrastrukture • širitev namestitvenih kapacitet • vključevanje trajnostnih produktov in storitev • povezovanje kulinarike, vina in aktivnega oddiha • možnost vključitve vseh deležnikov • digitalizacija ponudbe in vključitev na družbena omrežja kot možnost nadaljnje promocije
GROŽNJE
• soodvisnost z drugimi občinami in pritisk k »nujnosti« sodelovanja • pomanjkanje delovne sile • strah pred neuspehom in odpor lokalnega prebivalstva do turizma • strah pred novostmi in spremembami • nedokončani in neizpeljani obljubljeni projekti • hiter razvoj konkurenčnih destinacij • zakonske omejitve, nespodbudno podjetniško okolje in dolgi birokratski postopki

Na podlagi zbranih podatkov in posodobljene Strategije turizma iz leta 2023 (Ros.turist) je bila oblikovana dopolnjena SWOT analiza. Razdeljena je na štiri segmente – prednosti, slabosti, priložnosti in grožnje –, ki so navedeni v tabelah 1 in 2.

Poudarjene prednosti vključujejo ugodno lego, bogato naravno in kulturno dediščino, gostoljubnost prebivalcev ter uveljavljen ugled na področju vinogradništva in kulinarike. Analiza izpostavlja tudi dve glavni slabosti, ki sta odsotnost celovitega strateškega razvoja ter izzive, povezane s sezonskostjo, kratkimi turističnimi obiski in nezadostnim sodelovanjem med akterji. Priložnosti se kažejo v razvoju trajnostnih produktov, digitalizaciji ponudbe ter povezovanju gastronomije, vina in aktivnega oddiha. Grožnje izvirajo iz pomanjkanja kadra, birokratskih ovir, strahom pred spremembami in konkurenco drugih destinacij.

Poleg tega se v Zgornji Vipavski dolini zaradi njenega razvijajočega se turističnega sektorja še ni pojavil izrazit upad števila obiskovalcev zaradi prekomernega razvoja ali neuspešnih praks, razen manjšega padca med pandemijo COVID-19.

3.3 Določitev stopnje razvoja turizma na osnovi Butlerjevega modela

Glede na Strategijo razvoja turizma v Zgornji Vipavski dolini (Ros.turist, 2023) trenutna analiza turistične situacije kaže, da se turizem v Vipavski dolini nahaja v zgodnjih fazah krivulje – med fazo odkritja in začetka turističnega razvoja ter se približuje tretji fazi, fazi pospešenega turističnega razvoja. Horvat (2000) tej fazi pripisuje povečanje turističnega obiska območja, kar pospešuje gradnjo raznolike turistične infrastrukture, ki zagotavlja pospešeno atraktivnost turistične regije. Ob povečanem angažiranju v turistično panogo gostje šele začenejo prepoznavati in odkrivati območje kot svojo potencialno destinacijo za oddih, splošna privlačnost regije pa postopoma narašča. Ta razvojna stopnja je lahko kritična, in sicer zaradi prvih resnih posegov v okolje ter odvisnosti nekaterih prebivalcev območja od zaposlitve v turističnih dejavnostih. Vzporedno David Waugh (2009, str. 160–170) opredeljuje fazo vključevanja kot obdobje, ko lokalno prebivalstvo vse bolj sprejema turiste, destinacija postaja širše prepoznavna, povečuje se število namestitvenih kapacitet, lokalni prebivalci pa se vse aktivneje vključujejo v turistične dejavnosti. Ta razvojni trend potrjujejo tudi empirični podatki TIC Ajdovščina in TIC Vipava o rasti turističnega obiska, širjenju stalnih nastanitvenih zmogljivosti in povečanju deleža lokalnih ponudnikov v turistični panogi (glej slike 7 in 8). Kljub začasnemu zastoju v času pandemije COVID-19, ki je povzročil zmanjšanje turističnega obiska in zmogljivosti, se je po letu 2021 razvoj ponovno okrepil. Upoštevajoč te ugotovitve je možno sklepati, da brez pandemije verjetno ne bi prišlo do tega obdobja stagnacije, razvojna pot pa bi se morda nadaljevala neprekinjeno. Kot je bilo ugotovljeno, je turizem v Zgornji Vipavski dolini umeščen med

drugo in tretjo fazo, vendar po Butlerju upad še ni bil zaznaven, saj je pandemija Covid-19 predstavljala izredni dogodek.

Zanimiv vidik položaja Zgornje Vipavske doline je dejstvo, da se lahko razmeroma nerazvit turistični sektor regije obravnava kot prednost. Za razliko od destinacij, ki jih bremenijo slabo izvedeni pretekli projekti ali neuspešni poizkusi, Zgornja Vipavska dolina v tem kontekstu predstavlja »nepopisan list«. Odsotnost negativnih preteklih izkušenj omogoča, da se regija dojema kot prazno platno, pripravljeno na uspeh brez ovirajočih preteklih neuspehov.

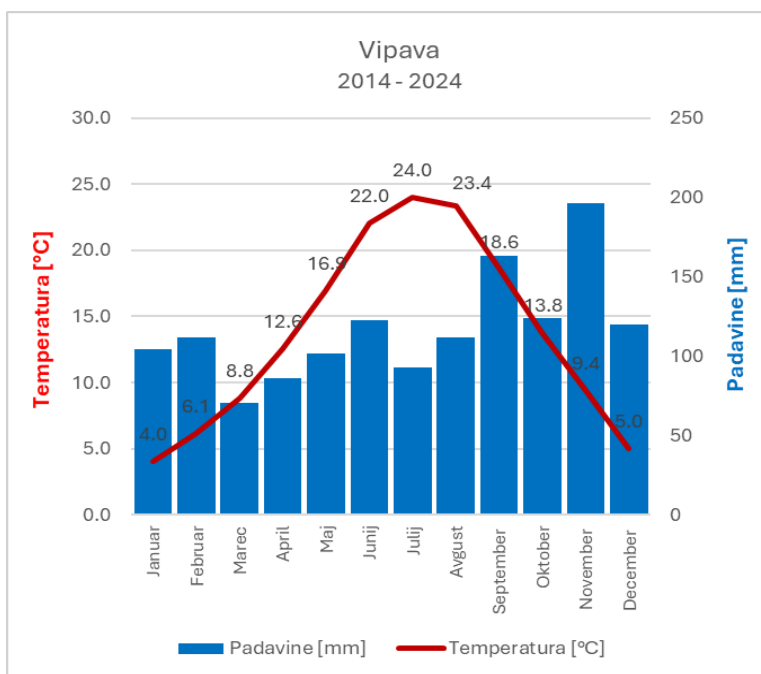
3.4 Pridelava vina in podnebne spremembe

Pridelava vina predstavlja eno od osrednjih gospodarskih dejavnosti v Zgornji Vipavski dolini. Gospodarstvo regije je v veliki meri odvisno od vinogradništva, vinski turizem pa dodatno prispeva k rasti sektorja, saj številni obiskovalci prihajajo prav zaradi vinske ponudbe. Skrb vzbujajoči so negativni vplivi podnebnih sprememb, ki v zadnjih letih ogrožajo vinogradništvo. Sem sodita npr. močna intenziteta vremenskih dogodkov (več mesecev brez dežja v rastni dobi ali zimskem času) in neugodna kombinacija vremenskih dogodkov (npr. dolgo sušno obdobje z močnimi vetrovi ali neprekinjena deževna doba, ki ji sledi dalj časa trajajoča suša in vročinski valovi), ki odločilno vplivajo na trgatve (Cvejić in Pintar, 2017a), posledično pa sta prizadeti tako kakovost grozdja kot količina proizvedenega vina.

Tla in njihova sestava so temelj vsakega uspešnega vinograda. Za Vipavsko dolino je značilen fliš – plastovita, preperela sedimentna kamnina, iz katere so se sčasoma razvila rodovitna, a nestabilna tla. Zaradi slojevitosti in prhkosti so tla na flišu občutljiva na erozijo, zlasti ob močnejših padavinah, kot so bili nalivi leta 2023. Voda ob takih dogodkih hitro prodira v suho prst, zastaja na neprepustnih plasteh, izpira fine delce in sproža površinsko erozijo ter plazenje tal. Po drugi strani pa flišna tla zaradi svoje omejene sposobnosti zadrževanja vode v sušnih obdobjih hitro izgubijo razpoložljivo vlago, kar povečuje občutljivost trte na sušni stres.

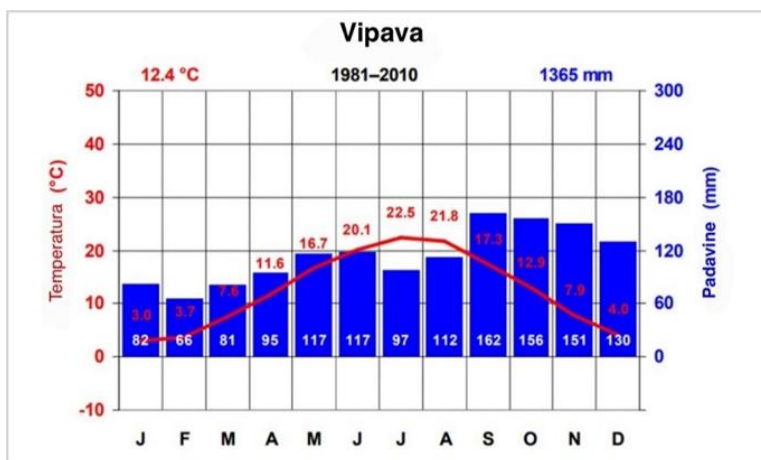
Klimatski podatki kažejo jasno temperaturno sliko: klimogram Vipave za obdobje 2014–2024 (slika 12) po podatkih Agencije Republike Slovenije za okolje (2024) kaže povišanje povprečnih mesečnih temperatur v zadnjih desetih letih za približno 2 °C v primerjavi s klimogramom za obdobje 1981–2010 (slika 13).

Čeprav najvišje poletne temperature iz grafikona na sliki 14 kažejo le manjša nihanja, je vpliv najvišjih poletnih povprečnih temperatur v kombinaciji z nizkimi padavinami izrazit.

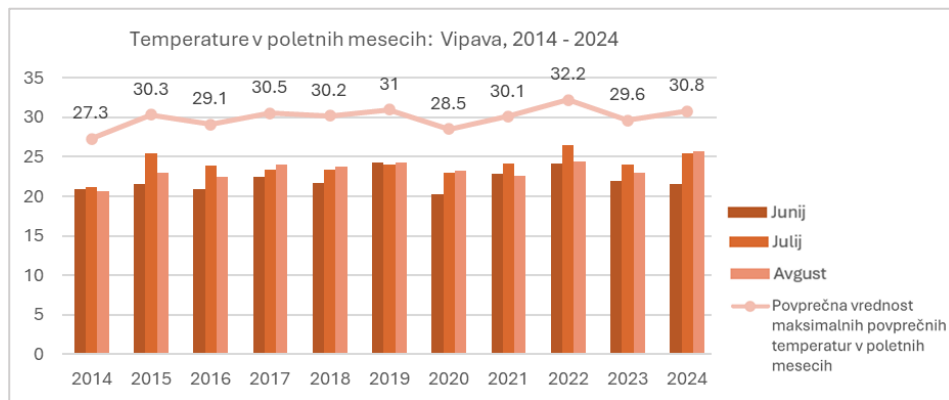
Slika 12: Klimogram Vipave za obdobje 2014–2024.

Vir: ARSO, 2024.

Slika 13: Klimogram Vipave za obdobje 1984–2010.

Vir: ARSO, 2024.

Slika 14: Povprečje najvišjih poletnih temperatur med leti 2014 in 2024.

Vir: ARSO, 2024.

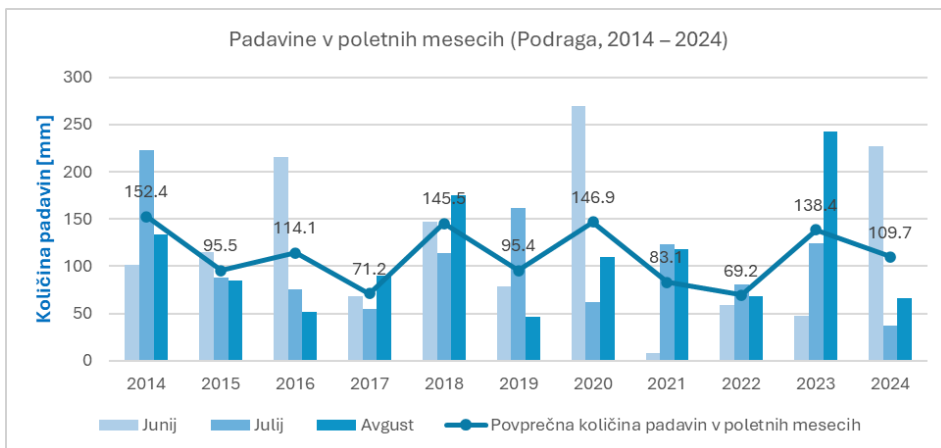
Visoke temperature in sušni pogoji v rastni dobi zavirajo razvoj zadostne listne površine, ki je ključna za učinkovito fotosintezo. Proces je bistven za tvorbo sladkorjev, potrebnih za rast in razvoj rastline ter njenih plodov – grozdnih jagod. Zaradi omejene razpoložljivosti vode, ki je hkrati eden izmed ključnih substratov v procesu fotosinteze, rastlina proizvede manj glukoze. Posledično so grozdne jagode manjše, z nižjo vsebnostjo sladkorja in soka. Pomanjkanje vode zmanjšuje velikost jagod in občutno znižuje skupni pridelek. Da bi ohranili pričakovano količino pridelka, so vinogradniki pogosto primorani zasaditi več trt in tako nadomestiti zmanjšan donos posamezne rastline (Volk, osebna komunikacija, avgust 2024).

Porazdelitev padavin se v zadnjem obdobju spreminja hitreje, pri čemer ni mogoče zaznati jasnega trenda (slika 16). Leta 2020 je pretirana količina padavin v juliju – približno 275 mm – predstavljala veliko grožnjo in povzročila znatne težave pri septembrski trgatvi istega leta. Podobno je avgusta 2023 približno 250 mm padavin na m² povzročilo hude poškodbe vinogradov. To obdobje je sovpadalo z obsežnimi poplavami v Sloveniji, Vipavsko dolino pa so prizadele nenadne toče in močni nalivi, ki so poškodovali trte in grozdje v najbolj kritični fazi – tik pred trgatvijo. Obseg škode je prikazan na sliki 18. Poleg tega vse pogostejša nihanja v količini padavin kažejo na neredno in nestanovitno količino padavin, kar predstavlja izziv za lokalne vinogradnike in poudarja nujno potrebo po stalnem prilagajanju.

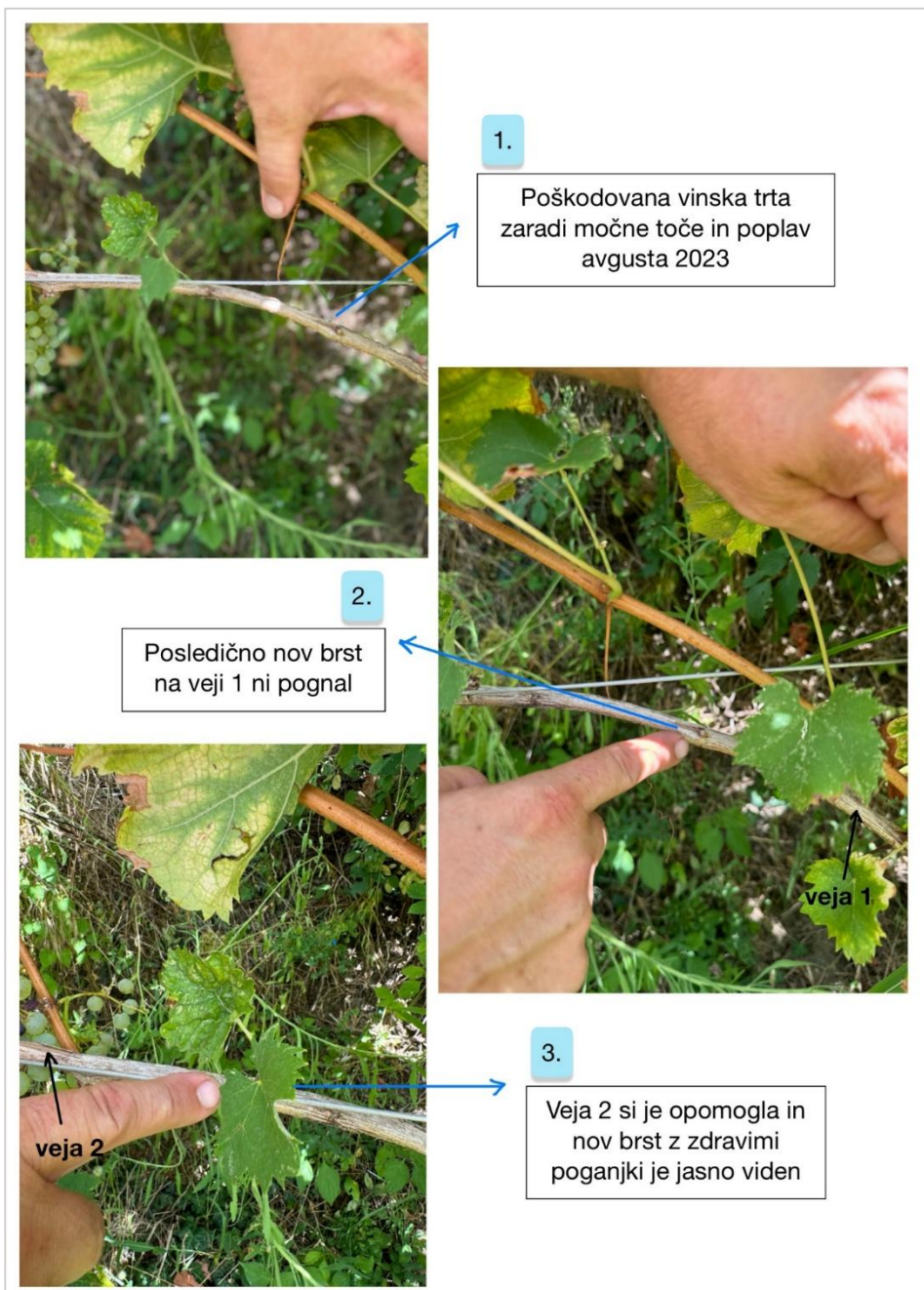
Slika 15: Poškodovane listne površine vinske trte (levo) in zmanjšana velikost grozdnih jagod (desno).

Vir: Avtorica, 2024.

Slika 16: Neenakomerna porazdelitev padavin.

Vir: ARSO, 2024.

Slika 17: Posledice ekstremnih poletnih poplav iz leta 2023, vidne na vinski trti.
Vir: Avtorica, 2024.

Slika 18: Vinogradi, zasajeni na protierozijskih terasah.

Vir: Avtorica, 2024.

Na terenski raziskavi je bilo ugotovljeno, da so lokalni vinogradniki uvedli različne strategije za omilitev izzivov, povezanih z nezanesljivimi podnebnimi anomalijami. Tehnike vključujejo zatravljanje medvrstnih prostorov (Tratnik in Papež, 2017) – sajenje trave na potkah med vrstami trt za utrditev terena – ter uvedbo teras za zmanjšanje erozije, kot je prikazano na sliki 18. Čeprav so rešitve učinkovite, imajo tudi slabosti. Trava med trtami sicer lahko preprečuje erozijo, vendar hkrati konkurira s trto za absorpcijo koristnih mineralov, s čimer zmanjšuje razpoložljivost hranilnih snovi. Najbolj učinkovita rešitev za preprečevanje erozije tal je sajenje trt na terasah in šele nato odstranjevanje odvečne trave med vrstami. Vendar pa se ob nenadnih močnejših padavinah pojavi nov problem: tla vpijejo preveč vode in postanejo prenasočena, kar povzroča zastajanje vode pri vznožju trte in povečuje tveganje za razvoj bolezni vinske trte. Uravnavanje teh ukrepov je zahtevno, še posebej ker abiotski dejavniki še naprej nepredvidljivo nihajo.

3.5 Analiza vrednotenja pridelave vina in vinskega turizma s strani lokalnih deležnikov

Na vprašanje, ki je naslavljalo njihovo dožemanje podnebnih sprememb, je pet lokalnih vinogradnikov (glej sliko 19) podalo različne odgovore, vendar se je med njimi izoblikovala skupna ocena: vreme je postalo nepredvidljivo. Vinogradnik Mitja Volk, ki je omogočil izvedbo terenske raziskave, je trenutne vremenske razmere opisal kot »*dobo ekstremov*« in dodal, da so vinogradniki »*normalne*« razmere izpred desetih let jemali za samoumevne. Preprosto je pojasnil, da se je v zadnjih petih letih »*vedno nekaj dogajalo: bodisi suša, obilne padavine, nalivi ali toča*«. Podnebne spremembe so najbolj očitne prav tistim deležnikom, ki se z vinarstvom ukvarjajo že desetletja in so jih izkusili na lastni koži.

Slika 19: Lokacije posestev lokalnih vinogradnikov in vinarjev, sodelujočih v intervjujih: Vinarstvo Petrič, Vina Volk, Vinska klet Miška, Posestvo Burja in Vina Krapež.
Vir: Davidović in Princes Ledinek, 2025. Kartografska podlaga: OpenTopoMap, 2025.

Vprašanje, ki se je nanašalo na preventivne ukrepe, je bilo za vinogradnike najbolj zahtevno. Vinogradnik Miška je situacijo opisal z besedami: »*Vpliv ekstremnih vremenskih pojavov je večji od naše pripravljenosti nanje.*« V Zgornji Vipavski dolini je zaradi odsotnosti namakalnega sistema suša še dodatno obremenjujoča za vinogradnike. Eden izmed vinogradnikov je njihovo dejavnost ubesedil kot »*fabriko pod milim nebom*«. S tem je želel povedati, da se naravnim nesrečam ne da izogniti. Na točo so pripravljeni z mrežami, vendar se teh ne da

postaviti na vseh terasah. Pridelki so vedno manjši, splošni stroški pa večji. Trte potrebujejo več nege in pozornosti, stroški pa po besedah vinogradnikov s tem nesorazmerno naraščajo. Kot dolgoročnejša rešitev je bil poudarjen pomen nenehne skrbi za teren. Kot ukrep je bilo omenjeno tudi izbiranje drugačnih sadik oz. sprememba sortnega sestava. Omenjene so bile trsne cepljenke, ki so cepljene na podlago in razvijejo koreninski sistem v globino, kar omogoča črpanje vseh mineralnih snovi iz globljih prstnih horizontov.

Pri razpravi o količini pridelka so vinogradniki opazili znaten upad hektarskega donosa grozdja, kar pripisujejo ekstremnim vremenskim pojavom. Višje temperature so povzročile povečanje ravni sladkorja v vinu in zmanjšanje kislosti. Posledično imajo končna vina višji odstotek alkohola, bolj strukturiran profil in manj svežine, medtem ko so se pH-vrednosti zvišale. Vina postajajo tudi bolj aromatična in intenzivna, kar odpira vprašanje o morebitni spremembi okusa avtohtonih vinskih sort, kot sta značilna pinela in zelen.

Odgovori na vprašanje o povezavi med pridelavo vina in razvojem vinskega turizma so bili deljeni. Nekateri vinogradniki so menili, da sta področji medsebojno neodvisni, saj naj bi bilo vina v dolini dovolj za rast turizma. Drugi pa so izpostavili, da turizem lahko pomembno prispeva k promociji lokalnih vin, vendar je trenutna turistična ponudba po njihovem mnenju pomanjkljiva in premalo ambiciozna. Poudarili so, da bi bilo treba več vlagati v razvoj turizma, ker ta predstavlja pomemben tržni kanal za lokalno pridelavo vina. Pri Posestvu Burja, na primer, zaznavajo vsakoletno porast obiska za približno 10%; obiskovalce sprejemajo na degustacijah in v okviru vodstev po kleti, ob tem pa poudarjajo, da je treba okrepiti pritegnitev pozornosti in širitev ponudbe – v nasprotnem primeru napredka v celotni regiji ne vidijo. Tudi pri Vinih Krapež, Petrič in Miška so aktivno vključeni v turistične dejavnosti, zlasti pri organiziranju degustacij, sodelovanju na prireditvah in uporabi spletnih platform za nagovor širšega kroga obiskovalcev.

Slika 20: Dejavniki, ki vplivajo na proizvodnjo vina v Zgornji Vipavski dolini.

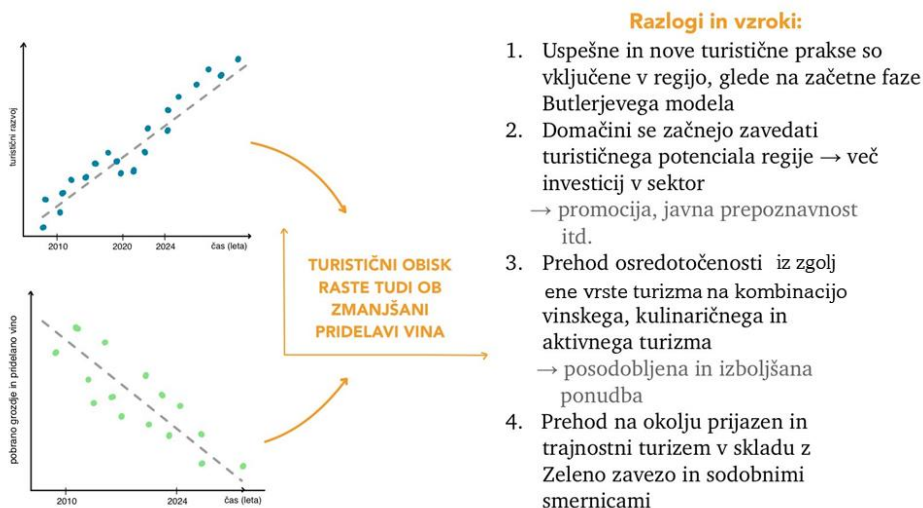
Vir: Avtorica, 2025.

Slika 21: Dejavniki, ki vplivajo na razvoj turizma v Zgornji Vipavski dolini.

Vir: Avtorica, 2025.

Na podlagi pridobljenih odgovorov in znanja s terena je bilo možno oblikovati strnjen povzetek misli intervjuvancev in izpeljati možno razlago, kot je razvidno na slikah 20, 21 in 22.

Slika 22: Možni razlogi in razlaga za turistično rast, ne glede na zmanjšano vinsko proizvodnjo.

Vir: Avtorica, 2025.

4 Zaključek

Analiza turistične dinamike v Zgornji Vipavski dolini razkriva izrazito osredotočenost območja na vinski turizem, ki se vse bolj prepleta s kulinarično ponudbo in športnimi aktivnostmi na prostem. Čeprav vinski turizem ostaja prevladujoča oblika, se njegova vloga postopoma dopolnjuje z doživljajskim turizmom. Kulinarika, pohodništvo, kolesarjenje in druge aktivnosti na prostem postajajo sestavni del celovite turistične izkušnje, ki vključuje tudi uvajanje trajnostnih praks z namenom privabljanja okoljsko ozaveščenih gostov ter ohranjanja naravnega okolja. Vse to odraža sodobne turistične trende, v katerih obiskovalci ne iščejo zgolj produkta, temveč celovito in avtentično doživetje.

Čeprav je bil v preteklosti poudarek predvsem na jesenskem obisku, ki je povezan s trgatvijo, pokušino prvega vina in ugodnimi vremenskimi razmerami, se glavšina turističnega obiska danes pomika v poletne mesece, z izrazitim vrhuncem v avgustu.

Glede na razvojni cikel turizma, kot ga opredeljuje Butlerjev model, se Zgornja Vipavska dolina trenutno nahaja v prehodu iz začetne faze raziskovanja v fazo vključevanja. Po stagnaciji v času pandemije COVID-19 je zaznati znatno oživitev ter nadaljnjo rast turističnega sektorja. Ključni kazalniki tega prehoda so rast števila obiskovalcev, širitev in raznolikost nastanitvenih zmogljivosti, aktivna vključenost lokalnega prebivalstva in podjetnikov ter večja prisotnost regije v nacionalnih in mednarodnih promocijskih kanalih. Ti premiki nakazujejo postopno profesionalizacijo turistične ponudbe in naraščajočo zavest o turizmu kot pomembni gospodarski dejavnosti.

Pomemben vidik razvoja turizma v dolini ostaja povezanost z vinarstvom, ki pa postaja vse bolj ranljiv zaradi izpostavljenosti vplivom podnebnih sprememb. Analiza meteoroloških in lokalnih vinogradniških podatkov iz zadnjega desetletja opozarja na neenakomerno porazdelitev padavin ter visoke temperature v rastni sezoni. Ti dejavniki neposredno vplivajo na hektarske donose, kakovost grozdja ter strukturni profil vin. Pogosti vremenski ekstremi postavljajo vinogradnike pred nove izzive in zahtevajo prilagoditve tako v tehniki obdelave vinogradov kot pri sortnem izboru.

V prihodnosti bo dolgoročna vzdržnost vinogradništva v Vipavski dolini vse bolj odvisna od sposobnosti hitrega in prožnega odzivanja na okoljske spremembe. To zahteva dolgoročno prilagoditveno strategijo, ki mora vključevati sodobne agrotehnične pristope – od izboljšanih metod namakanja in zaščite pred točo do izbire odpornejših sort. Poseben poudarek mora biti na ohranjanju rodovitnosti tal in zmanjševanju erozijskih procesov z ustreznimi načini obdelave. Pri tem imajo ključno vlogo znanstvena podpora kmetijske

stroke, prenos znanja ter krepitev sodelovanja med vinogradniki, lokalnimi strokovnjaki, občino in turistično-informacijskimi centri (TIC).

Kljub zmanjšanju pridelave vina v zadnjih letih rast turističnega povpraševanja ni bila zavrta – nasprotno, opazna je izrazita diverzifikacija turistične ponudbe. Turizem se vse bolj razvija kot samostojna gospodarska panoga, medtem ko regija postopoma zmanjšuje svojo odvisnost od enega samega produkta. Zgornja Vipavska dolina se ima tako priložnost uveljaviti kot celostna, trajnostno naravnana destinacija. Lokalna skupnost in ključni deležniki zato vedno bolj prepoznavajo strateški pomen vinsko-turistične sinergije. Vinogradniki, ki bodo pravočasno začeli uvajati turistične prakse in se učinkovito vključili v digitalno okolje, bodo imeli konkurenčno prednost v primerjavi s tistimi, ki ostajajo osredotočeno izključno na pridelavo grozdja, kljub vse bolj izrazitim posledicam podnebnih sprememb in težavnostjo kmetovanja, ki jo te prinašajo.

V prihodnje bo ključna krepitev sodelovanja med turističnimi ponudniki, vinogradniki in javnimi institucijami, pri čemer bodo digitalna orodja, tržne analize ter prenos dobrih praks iz priznanih evropskih vinskih regij igrali osrednjo vlogo. S tem bo regija lahko krepila svojo odpornost na podnebne spremembe, se lažje spopadala z odvisnostjo zgolj od ene panoge ter hkrati izboljšala mednarodno prepoznavnost.

Takšen položaj ponuja edinstveno priložnost za usmerjeno, premišljeno in dolgoročno vzdržno rast, skladno z načeli trajnostnega razvoja, sodelovanjem lokalnih deležnikov in uresničevanjem strateških ciljev iz posodobljene turistične strategije. Izogib negativnim učinkom prekomernega razvoja je možen prav z zgodnjim in strateškim načrtovanjem razvojnih politik.

Pomembno vlogo v tem procesu imata predvsem vodstvi občinske uprave, ob tesnem sodelovanju s turistično-informacijskimi centri, ki predstavljajo ključen povezovalni člen med ponudniki in obiskovalci. Ko bo regija začela delovati z jasnejšo vizijo, cilji in dolgoročnim načrtom, katerega bi se držali vsi vpleteni, bo to tudi pogoj za povečanje števila turistov. TIC ima nalogo napotitve in promocije ponudnikov, zato je za uspešnost nujno, da med vinarji in TIC obstajajo trdni odnosi ter raznolika in kakovostna ponudba.

Na dolgi rok bo uspešnost Zgornje Vipavske doline kot turistične destinacije temeljila na strateški diverzifikaciji produktov, učinkovitem povezovanju ponudnikov ter jasni osredotočenosti na ciljne skupine obiskovalcev. Ključno bo, da se regija prožno prilagaja tržnim razmeram, uporablja sodobne oblike doživljajskega turizma in v večji meri izkoristi možnosti, ki jih ponuja digitalna podpora.

S pogledom v prihodnost ima Zgornja Vipavska dolina izrazit potencial, da postane ena vodilnih turističnih destinacij v Sloveniji. Da bi ta potencial uresničila, bo potreben usmerjen razvoj, ki vključuje pospešeno vlaganje v digitalizacijo in nadaljnjo vsebinsko širitev turistične ponudbe. Posebno vlogo bodo igrali manjši vinogradniki, ki se bodo morali prilagoditi novim tržnim razmeram – sprejeti tržne analize, jasno definirati ciljne skupine ter oblikovati sodobne in učinkovite marketinške strategije. Le na ta način bodo ostali konkurenčni in uspešno delovali v hitro razvijajočem se turističnem okolju, ki zahteva inovativnost, usklajeno delovanje med ponudniki ter visoko stopnjo kakovosti in prepoznavnosti.

Literatura in viri

- Agencija Republike Slovenije za okolje - ARSO. Pridobljeno 10. 10. 2024 z *meteo.si* - *Uradna vremenska napoved za Slovenijo - Državna meteorološka služba RS - Vreme podrobneje*. Arso.gov.si; Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo.
<https://meteo.arso.gov.si/met/sl/app/webmet/#webmet=vUHcs9WYkN3LtVGdl92LhBHcvcXZi1WZ09Cc1p2cvAncvd2LyVWYs12L3VWY0hWZy9SaulGdugXbsx3cs9mdl5WahxHf>
- Buh, Š. (2009). *Trajnostni razvoj turizma na Zelenortskih otokih* [Magistrsko delo, Ekonomska fakulteta, Univerza v Ljubljani]. Repozitorij Univerze v Ljubljani. <http://www.cek.ef.uni-lj.si/magister/buh3803.pdf>
- Cvejič, R., Glavan M., Honzak, L. in sodelavci. (2017). *Prilagajanje Kmetijstva na vplive podnebnih sprememb v Vipavski dolini, 202-204* <https://www.mvd20.com/LETO2017/R26.pdf>
- Cvejič, R., Pintar, M. (2017a). *Značilnosti kmetijstva na območju Vipavske doline* (Act. A.1.a), str. 6, Life ViVaCCAdapt (LIFE15 CCA/SI/000070) https://life-vivaccadapt.si/wp-content/uploads/2015/11/Deliverable_A.1_Final-1.pdf
- E-občina. (2023). *Destinacijski management - vipava.si*. Vipava.si.
<https://www.vipava.si/vsebina/strategija>
- Esri. (2025). *ArcGIS Web Map Viewer* [Spletna karta]. Pridobljeno junija 2025, s spletne strani <https://www.arcgis.com/home/webmap/viewer.html>
- Fabčič, I. (2012). *Geografija Zgornje Vipavske doline: porečje Močilnika* [Diplomsko delo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani]. Pridobljeno s: <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?lang=slv&id=23706>
- Finančna uprava Republike Slovenije. (2022). *Turistični BON in BON21*. GOV.SI.
https://www.fu.gov.si/drugo/posebna_podrocja/turisticni_bon_in_bon21

- Gojko, T., & Bratina, P. (2022). Gradišče nad Hraščami. V *Arheologija na avtocestah* (str. 8–9). ZVKDS. https://www.zvkds.si/wp-content/uploads/2024/04/aas_88_gradisce_nad_hrascami_web.pdf
- Goodtrail.si. (2024). *Raziskuj | Vipavska dolina*. Vipavavalleyoutdoor.si. <https://www.vipavavalleyoutdoor.si/sl/map?lat=45.9170771&lng=13.8626400&zoom=10>
- Horvat, U. (2000). *Razvoj in učinki turizma v Rogaški Slatini* (str. 18–20). Založba ZRC. <https://giam.zrc-sazu.si/sites/default/files/9616358308.pdf>
- Jamšek, A. (2018). *Turistično-geografske značilnosti in možnosti razvoja turizma v Občini Vipava* [Magistrsko delo]. Repozitorij Univerze na Primorskem. <https://repozitorij.upr.si/IzpisGradiva.php?lang=slv&id=11958>
- Kamra. (2015). *Oznaka za Vipavsko vinsko cesto*. Kamra.si. <https://www.kamra.si/it/mm-elementi/oznaka-za-vipavsko-vinsko/>
- Kladnik, D. (2013). Geografski oris pokrajine. V *Vipavska dolina: neživi svet, rastlinstvo, živalstvo, zgodovina, umetnostna zgodovina, gmotna kultura, gospodarstvo, naravovarstvo* (str. 64–80). Slovenska matica.
- Klančnik, K, Kompare, K, Trdan, Š, Cvejić, R, Honzak, L, Glavan, M, Pintar, M, Tratnik, M. 2017. Regional analysis to support adaptation of agriculture to climate change in Vipava Valley. Executive summary of project Deliverable A.1, 26 pp. R. Cvejić, K. Klančnik, K. Kompare (ur.). LIFE project: Adapting to the impacts of Climate Change in the Vipava Valley - LIFE ViVaCCAdapt (LIFE15 CCA/SI/000070)
- Krapež, F. (2024). *Osebna komunikacija*. Elektronski povzetek intervjuja je na voljo pri avtorici.
- Lavrenčič, P. in Lavrenčič M. (2024). *Osebna komunikacija*. Elektronski povzetek intervjuja je na voljo pri avtorici.
- Lesjak, M., Špindler, T. (2023). Aktivni turizem v naravi: primer pohodništva v Sloveniji. V *Turistične destinacijske organizacije* (str. 439–454). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba. <https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?lang=slv&id=86069>
- Lonely Planet lists Vipava Valley among Best in Europe*. (2018). I Feel Slovenia. <https://www.slovenia.info/en/press-centre/press-releases/8474-lonely-planet-lists-vipava-valley-among-best-in-europe>
- Natek, M. (1990). *Geografski učinki melioracij in komasacij* (str. 295–312). https://giam.zrc-sazu.si/sites/default/files/gs_clanki/GS_2101_295-318.pdf

Občina Vipava. (2022). *Ureditev Glavnega trga v Vipavi - občina.vipava.si*. Vipava.si. <https://obcina.vipava.si/objava/637793>

OpenTopoMap. (2025) *OpenTopoMap* [topografska karta]. Pridobljeno junija 2025, s spletne strani <https://opentopomap.org/#map=6/49.461/9.514>

Petrič, U. (2024). Osebna komunikacija. Elektronski povzetek intervjuja je na voljo pri avtorici.

ROD Ajdovščina. (2024). *Okusi Vipavske*. Okusi-Vipavske.si. <https://okusi-vipavske.si/index.php/en/home/>

Ros.turist – Inštitut za odgovorni turizem. (2023). *Pregled veljavne Strategije razvoja turizma Vipavske doline 2016-2030 z dopolnili*. (str. 4-32). Zavod za turizem TRG Vipava. <https://www.vipava.si/DownloadFile?id=618031>

Strategija – Strategija razvoja turizma Vipavske doline na območju občin Ajdovščina in Vipava 2016 – 2030. (2016). Občina Vipava; Zavod za Turizem TRG Vipava. https://www.ajdovscina.si/mma/strategija_razvoja_turizma_vipavske_dolinepdf/2017011614171829/?m=1484572614

TIC Ajdovščina. (2024). *Statistical Data of Accommodation Capacities and Tourist Visits in the Municipality of Ajdovščina* (str. 1–5). Javni zavod za turizem Nova Gorica in Vipavska dolina. Podatki pridobljeni od TIC Ajdovščina iz: from <https://www.stat.si/statweb> in lastnih arhivov.

TIC Vipava. (2024). *Statistical Data of Accommodation Capacities and Tourist Visits in Municipality of Vipava* (str. 1–5). Zavod za Turizem TRG Vipava. Podatki pridobljeni od TIC Vipava iz: <https://www.stat.si/statweb>, and <https://www.ajpes.si/> in lastnih arhivov.

Tratnik, M., Papež J. (2017). *Analiza dobrih praks*. (str. 10–13) Life ViVaCCAdapt (LIFE15 CCA/SI/000070) (Act. A.1.d). https://life-vivaccadapt.si/wp-content/uploads/2015/11/Deliverable_A.1_Final-1.pdf

Travel Slovenia. (2018). *Vipava Valley is among Lonely Planet's top 10 places to visit in 2018*. TRAVELSLOVENIA.ORG – All You Need to Know to Visit Slovenia. <https://travelslovenia.org/vipava-valley-best-in-europe-2018/>

Univerza v Novi Gorici. (2024). *Vipavska dolina*. Ung.si. <https://ung.si/sl/studij/studentski-vodnik/vipavska-dolina/>

UTVV. (2025). *Home - Ultra Trail Vipava Valley - Slovenia*. Ultra Trail Vipava Valley - Slovenia. <https://ultratrail.si/sl/>

Vinska klet Miška. (2024). *Osebna komunikacija*. Elektronski povzetek intervjuja je na voljo pri avtorici.

Vipava - Glavni trg. (2015). Kraji.eu; Kraji-Slovenija.

https://kraji.eu/slovenija/vipava_glavni_trg/slo

Vipavska dolina. (2024) *Burja. Vipavska dolina – Uradni turistični portal.*

<https://www.vipavskadolina.si/odkrivaj/dediscina/narava/burja>

Volk, M. (2024). *Osebna komunikacija*. Elektronski povzetek intervjuja je na voljo pri avtorici.

Waugh, D. (2009). *Geography: An Integrated Approach* (Fourth, str. 160–170). Nelson Thornes.

Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije. (2023). *Ureditev Glavnega trga v Vipavi*. ZAPS.

<https://zaps.si/natecaji/ureditev-glavnega-trga-v-vipavi/>

Zelena Vipava Kazalniki. (2023). <https://Www.vipava.si/Vsebina/Strategija#>.

<https://www.vipava.si/DownloadFile?id=601699>

Zorn, M., Natek, K., Komac, B. (2008). GEOGRAFSKI VIDIKI POPLAV V SLOVENIJI. V *Geografija Slovenije 20* (str. 146–147). <https://giam.zrc-sazu.si/sites/default/files/9789612540913.pdf>

Summary

The paper discusses the Upper Vipava Valley as a destination with exceptional tourist potential. The reasons for its promising development include natural and cultural assets, good transport connections, and the authenticity and uniqueness of its offerings. Wine tourism plays a significant role—a rapidly growing sector that requires constant adherence to modern trends, yet is also an extremely vulnerable industry, highly dependent on natural conditions and, therefore, significantly exposed to the negative effects of climate change. The research focuses on the level of tourist development in the region and examines the connections between tourism, wine production, and climate change. One of the key opportunities for growth is the absence of mass tourism and the fact that large, failed tourism projects have not yet occurred in the region, which creates space for innovation and modern, sustainable approaches. Special attention is given to local stakeholders—winemakers, who, from firsthand experience, highlight the threats that unpredictable weather brings to their industry. The importance of preserving nature as a core value and the necessity for continuous adaptation, modernisation, and strategic management are emphasised. Only in this way can the destination remain competitive in a dynamic and evolving environment.